

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за червень 2026 року

Supreme LAB

База правових позицій

ЗМІСТ

I. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ПОДАТКІВ, ЗБОРІВ ТА ІНШИХ ОБОВ'ЯЗКОВИХ ПЛАТЕЖІВ.....	4
1.1. Про правомірність визнання реальними господарських операцій з компаніями-нерезидентами для цілей оподаткування податком на прибуток та ПДВ.....	4
1.2. Про незастосування РРО під час продажу товарів через інтернет-магазин на умовах повної післяплати з оплатою через небанківську фінансову установу	6
1.3. Про правомірність визнання реальними господарських операцій з компаніями-нерезидентами для цілей оподаткування податком на прибуток та ПДВ.....	8
1.4. Про правомірність застосування фінансових санкцій за виробництво та обіг етилового спирту.....	10
1.5. Про правомірність формування податкового кредиту з ПДВ за послугами з відшкодування вартості електроенергії в межах договору оренди нежитлових приміщень	12
II. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ.....	14
2.1. Про умови виплати одноразової грошової допомоги у зв'язку зі смертю військовослужбовця від захворювання.....	14
2.2. Про недопустимість перегляду та зменшення раніше призначеної пенсії державного службовця у зв'язку зі зміною порядку визначення складових заробітної плати для її обчислення.....	16
2.3. Про протиправність застосування додаткових умов, запроваджених законом про Державний бюджет України та підзаконним нормативно-правовим актом, для отримання доплати непрацюючим пенсіонерам, які проживають на територіях радіоактивного забруднення.....	19
2.4. Про обов'язок Фонду державного майна України як суб'єкта управління об'єктами державної власності забезпечити державну реєстрацію права власності держави на захисну споруду цивільного захисту	21
2.5. Про самостійне усунення порушення на ринках капіталу	23
2.6. Про протиправність застосування у 2026 році понижуючих коефіцієнтів до суми пенсії, призначеної відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», з метою обмеження її максимального розміру	25

III. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ ТА РЕФЕРЕНДУМУ, А ТАКОЖ ЗАХИСТУ ПОЛІТИЧНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН	28
3.1. Про застосовування вартісного критерію під час закупівлі робіт чи послуг та ступеня локалізації виробництва товарів у сфері публічних закупівель.....	28
3.2. Про здійснення дисциплінарного провадження щодо судового експерта після прийняття Закону України «Про адміністративну процедуру»	30
3.3. Про спосіб захисту в разі виключення військовослужбовця зі списків особового складу під час тимчасової непрацездатності	32
IV. ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПИТАННЯ	34
4.1. Про строк звернення до суду у справах щодо виплати всіх сум, належних працівникові при звільненні	34

I. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ПОДАТКІВ, ЗБОРІВ ТА ІНШИХ ОБОВ'ЯЗКОВИХ ПЛАТЕЖІВ

1.1. Про правомірність визнання реальними господарських операцій з компаніями-нерезидентами для цілей оподаткування податком на прибуток та ПДВ

Висновки контролюючого органу про нереальність господарських операцій платника з контрагентами-нерезидентами не можуть ґрунтуватися лише на відомостях із неофіційних інтернет-ресурсів щодо статусу таких компаній. У разі наявності належно оформлених первинних документів, підтвердження реєстрації нерезидентів, здійснення ними господарської діяльності та проведення розрахунків через банківські установи податковий орган зобов'язаний довести нереальність господарських операцій належними та допустимими доказами. Припущення та неперевірена інформація з мережі Інтернет не можуть бути підставою для донарахування податкових зобов'язань і застосування штрафних санкцій

02 червня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ТОВ «Одемара» на постанову П'ятого апеляційного адміністративного суду від 24 березня 2026 року у справі № 420/21469/25 за позовом ТОВ «Одемара» до Головного управління ДПС в Одеській області про визнання протиправними та скасування рішень.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

За результатами документальної планової виїзної перевірки податковий орган дійшов висновку про нереальність господарських операцій платника з компаніями-нерезидентами (Сейшельські острови та Грузія), яким товариство надавало послуги з морського агентування морських суден у 2023–2024 роках. На підставі акта перевірки контролюючий орган прийняв податкові повідомлення-рішення, якими донарахував товариству понад 90 млн грн податку на прибуток і застосував штрафні санкції за нескладання та nereєстрацію накладних із ПДВ на суму понад 20 млн грн. Податковий орган дійшов висновку про фактичне нездійснення нерезидентами діяльності, покликаючись на інформацію з відкритих інтернет-джерел, згідно з якою компанії-нерезиденти мають статус «неактивних» або «інформація відсутня». На думку податкового органу, отримані кошти від нерезидентів не пов'язані з наданням послуг агентування, а тому підлягають оподаткуванню як інші доходи.

Платник стверджував, що усі операції є реальними, підтвердженими належно оформленими первинними документами (номінаціями, дисбурсментськими рахунками, маніфестами, коносаментами, банківськими виписками тощо), які містять обов'язкові реквізити, а також докази реєстрації та діяльності нерезидентів (свідоцтва про реєстрацію, сертифікати, банківські листи).

Одеський окружний адміністративний суд рішенням від 27 жовтня 2025 року задовольнив позов, визнавши протиправними оскаржувані податкові повідомлення-рішення. Суд першої інстанції вказав, що висновки акта перевірки мають характер припущень, не підтверджені належними доказами, а платник надав

достатній обсяг первинних документів, які підтверджують реальність господарських операцій.

П'ятий апеляційний адміністративний суд скасував рішення суду першої інстанції та відмовив у задоволенні позову. Суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що інформація з інтернет-джерел про неактивний статус нерезидентів є достатньою для визнання операцій сумнівними для оподаткування.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасувавши оскаржуване судові рішення та залишивши чинним рішення суду першої інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

Для цілей податкового обліку визначальним є реальний характер господарської операції та фактичне настання її правових і економічних наслідків, а не формальні припущення щодо діяльності контрагента чи відомості з неофіційних джерел. Відомості, отримані з відкритих інтернет-ресурсів, інформаційних сайтів чи інших неофіційних джерел, самі по собі не є належним і достатнім доказом нереальності господарських операцій або відсутності діяльності контрагента. Такі дані мають допоміжний та орієнтовний характер і підлягають перевірці шляхом отримання офіційної інформації з передбачених законом джерел.

Саме контролюючий орган зобов'язаний доводити правомірність прийнятого рішення та нереальність господарських операцій. Такі обставини мають бути підтверджені належними, допустимими, достовірними та достатніми доказами, а не припущеннями, імовірними висновками чи неперевіреною інформацією. Належним підтвердженням реальності господарських операцій є первинні документи, оформлені відповідно до вимог законодавства та такі, що містять достатні відомості про зміст операції, її обсяг, учасників і результати виконання. У випадку відсутності обґрунтованих зауважень до таких документів вони мають пріоритетне доказове значення при вирішенні податкових спорів.

Надання платником податків належно оформлених первинних документів, документів щодо правосуб'єктності контрагента, а також доказів фактичного виконання операцій і проведення розрахунків є достатньою підставою для підтвердження реальності господарських відносин, якщо контролюючий орган не довів протилежне в установленому законом порядку. За таких обставин висновки про безпідставне формування податкових показників не можуть ґрунтуватися лише на непідтверджених сумнівах щодо діяльності контрагента. У разі виникнення сумнівів щодо діяльності контрагента-нерезидента контролюючий орган зобов'язаний вживати визначених законодавством заходів для отримання достовірної інформації, зокрема шляхом міжнародного обміну податковою інформацією або звернення до компетентних органів відповідної іноземної держави.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 02 червня 2026 року у справі № 420/21469/25 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137166788>

1.2. Про незастосування РРО під час продажу товарів через інтернет-магазин на умовах повної післяплати з оплатою через небанківську фінансову установу

У разі реалізації товарів через інтернет-магазин на умовах повної післяплати, коли продавець не приймає кошти безпосередньо від покупця, а отримує їх лише в безготівковій формі від небанківської фінансової установи (платіжного посередника), такі операції не є розрахунковими в розумінні Закону України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг». Неправомірним є застосування штрафних санкцій за незастосування РРО у випадку відсутності прямого регулювання та доказів приховування доходів

03 червня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ГУ ДПС у м. Києві на рішення Харківського окружного адміністративного суду від 17 грудня 2025 року та постанову Другого апеляційного адміністративного суду від 12 березня 2026 року у справі № 520/27700/25 за позовом фізичної особи – підприємця до ГУ ДПС у м. Києві про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

За результатами документальної перевірки контролюючий орган установив, що платник здійснював продаж товарів через інтернет-магазини з доставкою службою перевезення та отриманням оплати від покупців «Нова Пошта» на умовах післяплати. Оплата покупцями проводилась через сервіс Nova Pay, після чого кошти в безготівковій формі було перераховувано на рахунок підприємця. Податковий орган уважав, що отримання підприємцем коштів від покупців через сервіс Nova Pay на умовах післяплати з доставкою товару службою «Нова Пошта» є розрахунковою операцією, яка потребує застосування РРО, тому було застосовано штрафні санкції в сумі понад 92 млн грн згідно з пунктом 1 статті 17 Закону України від 06 липня 1995 року № 265/95-ВР «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» (далі – Закон № 265/95-ВР).

Підприємець заперечував, зазначаючи, що не здійснював розрахункових операцій у розумінні Закону № 265/95-ВР, оскільки не приймав кошти безпосередньо від покупців, а отримував їх лише в безготівковій формі від фінансової установи.

Харківський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою суду апеляційної інстанції, задовольнив позов та скасував податкове повідомлення-рішення. Суди першої та апеляційної інстанцій дійшли висновку, що платник не здійснював розрахункових операцій з покупцями, отримував кошти лише безготівково від фінансової компанії, а тому був звільнений від обов'язку застосовувати РРО.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Метою застосування РРО є забезпечення повного обліку розрахунків і недопущення приховування доходів. Якщо платник здійснює відкритий облік господарської діяльності, отримує всі кошти офіційно на банківський рахунок через фінансову установу, а контролюючий орган не довів фактів приховування доходів або необлікованої виручки, немає підстав для застосування фінансових санкцій.

У випадку продажу товарів через інтернет на умовах післяплати продавець на момент передачі товару перевізнику не може достовірно знати, чи буде товар отриманий покупцем та чи відбудеться його оплата. За таких умов господарська операція ще не є завершеною, а момент виникнення обов'язку щодо оформлення розрахункового документа чітко не визначено в законодавстві. Відсутність належного правового регулювання застосування РРО до таких операцій та можливість неоднозначного тлумачення поняття «розрахункова операція» не можна тлумачити на шкоду платникові і бути підставою для застосування фінансових санкцій.

Розрахунки, у межах яких покупець вносить кошти небанківській фінансовій установі для їх подальшого переказу продавцю, є безготівковими для продавця. У разі відсутності безпосереднього приймання продавцем готівкових коштів або платіжних карток від покупця такі правовідносини відрізняються від класичних розрахункових операцій, на які поширюються вимоги Закону № 265/95-ВР.

Для притягнення до відповідальності згідно з пунктом 1 статті 17 Закону № 265/95-ВР контролюючий орган зобов'язаний довести факт здійснення саме розрахункової операції та її непроведення через РРО. Саме по собі отримання продавцем коштів у безготівковій формі від небанківської фінансової установи, яка здійснює переказ коштів від покупця, не доводить проведення продавцем розрахункової операції.

Правові висновки Верховного Суду щодо застосування РРО під час продажу товарів на умовах передоплати не підлягають застосуванню до правовідносин, пов'язаних із реалізацією товарів на умовах повної післяплати, оскільки є різними алгоритм продажу, порядок проведення розрахунків та момент завершення господарської операції у цих випадках.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 03 червня 2026 року у справі № 520/27700/25 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137125453>

1.3. Про правомірність визнання реальними господарських операцій з компаніями-нерезидентами для цілей оподаткування податком на прибуток та ПДВ

Установлення органом місцевого самоврядування підвищеної ставки орендної плати (11 %) для земельних ділянок з цільовим призначенням 03.03 («для будівництва та обслуговування будівель закладів охорони здоров'я та соціальної допомоги») порівняно з іншими видами земель громадської забудови (3 %) не є дискримінаційним та антиконкурентним заходом, якщо таке рішення прийнято в межах наданих повноважень, з легітимною метою та має достатнє обґрунтування. Судовий контроль у таких спорах обмежується перевіркою дотримання принципів законності, недискримінації, пропорційності та відсутності свавілля, без підміни собою податкової політики територіальної громади. Сам по собі факт диференціації ставок орендної плати для різних категорій земельних ділянок не вказує на дискримінацію чи порушення законодавства про захист економічної конкуренції без установлення відповідних порушень компетентним органом

09 червня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Запорізької міської ради на рішення Запорізького окружного адміністративного суду від 13 жовтня 2025 року та постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 23 березня 2026 року у справі №280/5566/25 за позовом ТОВ «Крам інвест» до Запорізької міської ради про визнання протиправним і нечинним рішення щодо встановлення ставки орендної плати за землю.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Запорізька міська рада внесла зміни до раніше ухваленого рішення про встановлення ставок орендної плати за землю, визначивши для земельних ділянок з цільовим призначенням 03.03 (для будівництва та обслуговування закладів охорони здоров'я та соціальної допомоги) річну ставку орендної плати в розмірі 11 % від нормативної грошової оцінки.

Платник уважав, що таке рішення є вибіркоким і дискримінаційним, оскільки інші категорії земель громадської забудови (зокрема 03.02, 03.07, 03.08, 03.10, 03.13) залишилися зі ставкою 3 %. На переконання платника, міська рада не навела належного обґрунтування саме для підвищення ставки щодо земель медичного та соціального призначення, а пояснювальна записка містила лише загальні покликання на воєнний стан і підтримку суб'єктів господарювання. Платник також зазначив про порушення принципів рівності платників і нейтральності оподаткування, а також на відсутність погодження проекту рішення з Антимонопольним комітетом України.

Запорізький окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Третього апеляційного адміністративного суду, задовольнив позов. Суди першої та апеляційної інстанцій дійшли висновку про відсутність належного

обґрунтування встановлення підвищеної ставки (11 %) саме для цього виду цільового призначення земельних ділянок (03.03), а також про створення нерівних умов для суб'єктів господарювання, ознаки дискримінації та порушення законодавства про захист економічної конкуренції, оскільки Запорізька міська рада не надала об'єктивного та належного обґрунтування для виокремлення земельних ділянок з кодом цільового призначення 03.03 та встановлення для них підвищеної ставки орендної плати у розмірі 11 % порівняно з іншими видами земель громадської забудови, для яких збережено ставку 3 %. На переконання судів, це призвело до створення необґрунтовано менш сприятливих та дискримінаційних умов здійснення господарської діяльності, що суперечить принципам рівності та нейтральності оподаткування, а також вимогам обґрунтованості та пропорційності рішень суб'єктів владних повноважень.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасувавши рішення судів попередніх інстанцій та ухваливши нове про відмову в задоволенні позову.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до Конституції України, Податкового кодексу України та Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» органи місцевого самоврядування мають повноваження встановлювати ставки орендної плати за землю в межах, визначених законом. Установлення ставок орендної плати за землю в межах граничних розмірів, визначених Податковим кодексом України, належить до дискреційних повноважень органу місцевого самоврядування. Сам по собі факт диференціації ставок орендної плати для земельних ділянок з різним цільовим призначенням не є порушенням принципів рівності та недискримінації, якщо таке регулювання здійснюється в межах повноважень, з легітимною метою та має достатнє обґрунтування.

Для визнання рішення органу місцевого самоврядування протиправним недостатньо лише незгоди платника з розміром ставки або аргументи щодо наявності різних ставок для різних категорій земель. Потрібно встановити очевидне свавілля, відсутність логічного зв'язку між метою та засобами регулювання або перевищення меж повноважень.

Судовий контроль за реалізацією таких повноважень не може підмінювати оцінку економічної доцільності чи оптимальності обраної моделі оподаткування. Висновки судів про дискримінаційний та антиконкурентний характер відповідного рішення органу місцевого самоврядування є передчасними, якщо суди фактично підмінили компетенцію Антимонопольного комітету України та не встановили потрібних для цього фактичних обставин.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 09 червня 2026 року у справі № 280/5566/25 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137277091>

1.4. Про правомірність застосування фінансових санкцій за виробництво та обіг етилового спирту

Виробництво та реалізація продукції «Етанол як складник бензину» є діяльністю, пов'язаною з обігом підакцизних товарів, якщо така продукція за своїми характеристиками відповідає товарній групі 2207 УКТ ЗЕД. Визначальним є правильна класифікація товару відповідно до Основних правил інтерпретації УКТ ЗЕД. Для здійснення такої діяльності суб'єкт господарювання зобов'язаний дотримуватися вимог законодавства щодо ліцензування та реєстрації платником акцизного податку

09 червня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ГУ ДПС у Київській області на рішення Київського окружного адміністративного суду від 02 липня 2025 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 21 жовтня 2025 року у справі № 320/2387/23 за позовом ТОВ «Узинський цукровий комбінат» до ГУ ДПС у Київській області про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Контролюючий орган провів фактичну перевірку платника та встановив, що товариство виробляло та реалізовувало спирт етиловий денатурований під назвою «Етанол як складник бензину» без ліцензії на виробництво та оптову торгівлю етиловим спиртом, а також без реєстрації платником акцизного податку. Крім того, під час перевірки не було надано документи, витребувані контролюючим органом.

На підставі акта перевірки податковий орган прийняв чотири податкові повідомлення-рішення про застосування фінансових санкцій за порушення статей 2, 14 Закону України «Про державне регулювання виробництва і торгівлі спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів та пального» від 19 грудня 1995 року № 481/95-ВР та підпункту 212.3.4 пункту 212.3 статті 212 Податкового кодексу України.

Суб'єкт господарювання стверджував, що виробляв і реалізовував не етиловий спирт, а продукцію «Етанол як складник бензину», яку потрібно класифікувати згідно з кодом УКТ ЗЕД 3824 90 97 90 як хімічну продукцію, що не належить до підакцизних товарів. На підтвердження своєї позиції товариство поклиалося на висновок комплексної фізико-хімічної та товарознавчої експертизи. Платник також указував на порушення податковим органом процедури проведення фактичної перевірки.

Київський окружний адміністративний суд частково задовольнив позов, скасувавши три податкові повідомлення-рішення, пов'язані зі застосуванням фінансових санкцій за виробництво та реалізацію спирту без ліцензій і без реєстрації платником акцизного податку. Суд першої інстанції вказав, що контролюючий орган

не довів факту виробництва та реалізації платником підакцизної продукції, а продукція «Етанол як складник бензину» не належить до товарів, визначених статтею 215 Податкового кодексу України як підакцизні.

Шостий апеляційний адміністративний суд погодився з висновками суду першої інстанції та додатково скасував податкове повідомлення-рішення щодо застосування штрафу за ненадання документів.

Суди попередніх інстанцій дійшли спільного висновку, що продукцію позивача потрібно класифікувати згідно з кодом 3824 УКТ ЗЕД, яка не є підакцизною, а також визнали, що під час проведення фактичної перевірки було допущено процедурні порушення.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу контролюючого органу, скасувавши оскаржувані судові рішення та ухваливши нове про відмову в задоволенні позову.

ОЦІНКА СУДУ

Установлені судовим рішенням, що набрало законної сили, обставини щодо правомірності призначення та проведення фактичної перевірки є преюдиційними та не підлягають повторному доказуванню в іншій справі між тими самими сторонами.

Класифікація товару для цілей застосування податкового законодавства здійснюється відповідно до Основних правил інтерпретації УКТ ЗЕД. Перевага надається тій товарній позиції, яка найбільш конкретно описує товар та його основні властивості.

Продукція «етанол як складник бензину» за своїми характеристиками та властивостями відповідає товарній групі 2207 УКТ ЗЕД («спирт етиловий та інші спиртові дистиляти»), а не товарній позиції 3824 УКТ ЗЕД. Визначальною ознакою для віднесення товару до групи 2207 є вміст етилового спирту у концентрації 80 об.% і більше. Товарна позиція 3824 має залишковий характер і застосовується лише у випадках, коли товар не можна віднести до інших товарних позицій. Віднесення такого товару до іншої товарної позиції без належного застосування правил класифікації є неправильним застосуванням норм матеріального права.

Висновок експерта не може підміняти правову оцінку суду щодо належності товару до відповідної товарної позиції УКТ ЗЕД. Питання класифікації товару та визначення правових наслідків такої класифікації належать до компетенції суду і не є предметом експертного дослідження.

Виробництво та реалізація етилового спирту, віднесеного до товарної групи 2207 УКТ ЗЕД, без дотримання вимог податкового та спеціального законодавства, утворює склад податкового правопорушення та є підставою для застосування фінансових санкцій.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 09 червня 2026 року у справі № 320/2387/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137400628>

1.5. Про правомірність формування податкового кредиту з ПДВ за послугами з відшкодування вартості електроенергії в межах договору оренди нежитлових приміщень

Орендар, який відшкодовує орендодавцю вартість спожитої електроенергії відповідно до умов договору оренди приміщення та на підставі даних приладів обліку, має право на формування податкового кредиту з ПДВ за наявності належним чином оформлених первинних документів, що підтверджують реальність господарської операції

11 червня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «Виробничо-Торгівельна компанія „Гемопласт“» на постанову П'ятого апеляційного адміністративного суду від 12 лютого 2025 року у справі № 420/15749/24 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Виробничо-Торгівельна компанія „Гемопласт“» до Головного управління ДПС в Одеській області про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

За результатами документальної позапланової виїзної перевірки контролюючий орган дійшов висновку про безпідставне формування платником кредиту з ПДВ за операціями з відшкодування вартості електроенергії, спожитої в орендованих приміщеннях. Податковий орган уважав, що надані платником документи не підтверджують належним чином порядок визначення обсягів спожитої електроенергії та її використання в господарській діяльності, тому що формула розрахунку спожитої електроенергії, визначена додатковою угодою до договору оренди, не встановлена жодним нормативно-правовим актом, а тому не може бути належною підставою для формування податкового кредиту. На підставі акта перевірки було прийнято податкове повідомлення-рішення про зменшення від'ємного значення ПДВ, яке платник оскаржив у судовому порядку.

Одеський окружний адміністративний суд рішенням від 23 вересня 2024 року частково позов задовольнив, скасувавши податкове повідомлення-рішення в частині зменшення від'ємного значення ПДВ на оскаржувану суму. Суд першої інстанції зазначив, що орендар не є ані основним споживачем, ані субспоживачем електричної енергії, оскільки споживає її через електроустановки орендодавця. Відносини щодо компенсації вартості електроенергії врегульовано договором оренди, який не встановлював укладення орендарем прямого договору з електропостачальником. За таких умов для підтвердження права на податковий кредит достатніми є рахунки, акти наданих послуг та інші первинні документи, подані платником. Відсутність окремих

розрахунків активної та реактивної енергії не впливає на реальність господарських операцій.

П'ятий апеляційний адміністративний суд скасував рішення суду першої інстанції та повністю відмовив у задоволенні позову. Суд апеляційної інстанції погодився з висновками податкового органу, що використана формула розрахунку електроенергії не закріплена в законодавстві та не затверджена жодним нормативним актом. На думку суду, за відсутності належного нормативного обґрунтування такого розрахунку платник документально не довів фактичний обсяг спожитої електроенергії та правомірність формування податкового кредиту.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасувавши оскаржуване судові рішення та залишивши чинним рішення суду першої інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

Для цілей податкового обліку визначальне значення має реальність господарської операції, тобто фактичне вчинення дій, які спричиняють зміни в майновому стані платника. Підставою для бухгалтерського та податкового обліку є первинні документи, що підтверджують фактичне здійснення господарських операцій.

У правовідносинах щодо відшкодування вартості електроенергії в межах договору оренди приміщення порядок визначення обсягів споживання та проведення розрахунків встановлюється умовами такого договору. Якщо орендар не уповноважений укладати прямі договори з електропостачальником, то розрахунок спожитої електроенергії здійснюється орендодавцем як власником відповідних електроустановок, а вартість такої електроенергії може бути відшкодована окремо від орендної плати.

Сам по собі факт відсутності нормативно затвердженої формули розрахунку спожитої електроенергії не доводить нереальність господарської операції та не є достатньою підставою для невизнання податкового кредиту. У разі наявності належним чином оформлених актів зняття показань лічильників, рахунків, актів наданих послуг та зареєстрованих податкових накладних платник підтверджує фактичне отримання послуг і понесення відповідних витрат.

У спорах щодо правомірності формування податкового кредиту саме контролюючий орган зобов'язаний доводити недостовірність первинних документів чи відсутність реального характеру господарських операцій. Формальні зауваження щодо способу розрахунку вартості електроенергії без належних доказів нереальності операцій не можуть бути підставою для позбавлення платника права на податковий кредит.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 червня 2026 року у справі № 420/15749/24 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137324379>

II. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ

2.1. Про умови виплати одноразової грошової допомоги у зв'язку зі смертю військовослужбовця від захворювання

Право на отримання одноразової грошової допомоги, передбаченої пунктом 2 постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 168 «Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану», виникає в разі загибелі військовослужбовця в період дії воєнного стану, а також у разі смерті військовослужбовця, щодо якої встановлено причинний зв'язок із пораненням (контузією, травмою чи каліцтвом), отриманими під час захисту Батьківщини, участі у бойових діях або забезпеченні заходів з національної безпеки і оборони

16 червня 2026 року Верховний Суд у складі судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Міністерства оборони України на рішення Чернігівського окружного адміністративного суду від 23 вересня 2024 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 07 квітня 2025 року у справі № 620/10029/24 за позовом Особа_1 , Особа_2, Особа_3 , Особа_4 (в особі законного представника Особа_3) до Міноборони про визнання протиправним та скасування рішення, зобов'язання вчинити певні дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Спір стосується права членів сім'ї військовослужбовця (батьків, дружини та сина), який помер від захворювання під час виконання обов'язків військової служби під час дії воєнного стану, на виплату одноразової грошової допомоги у розмірі 15 000 000 грн відповідно до пункту 2 постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 168 «Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану» (далі – Постанова № 168). Зокрема, у цій справі оскаржується рішення Міноборони про повернення на доопрацювання документів для призначення одноразової грошової у зв'язку з тим, що заявники мають право на отримання одноразової грошової допомоги, передбаченої статтею 16 Закону України від 20 грудня 1991 року №2011-XII «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (далі – Закон № 2011-XII) та постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, які призвані на навчальні (або перевірочні)

та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві» від 25 грудня 2013 року № 975 (далі – Порядок № 975), оскільки смерть військовослужбовця настала внаслідок захворювання, яке не пов'язане з пораненням (контузією, травмою, каліцтвом), отриманим у період дії воєнного стану під час захисту Батьківщини.

Чернігівський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду, позов задовольнив. Суди дійшли висновку, що позивачі мають право на отримання одноразової грошової допомоги відповідно до пункту 2 Постанови № 168 у розмірі 15 000 000 грн.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив, рішення судів першої та апеляційної інстанцій скасував, ухвалив нову постанову про відмову у задоволенні позову.

ОЦІНКА СУДУ

Положення пункту 2 Постанови № 168 підлягають застосуванню в системному взаємозв'язку з положеннями Закону № 2011-XII і не можуть тлумачитися відокремлено від нього. Сам по собі висновок військово-лікарської комісії про зв'язок захворювання із захистом Батьківщини або проходженням військової служби не є безумовною підставою для застосування пункту 2 Постанови № 168, якщо матеріалами справи не підтверджено обставин, з якими зазначена постанова пов'язує виникнення права на відповідну виплату.

Смерть військовослужбовця внаслідок захворювання не виключає можливості призначення одноразової грошової допомоги в підвищеному розмірі, якщо на підставі медичних документів встановлено, що така смерть, незалежно від безпосереднього клінічного механізму її настання, перебуває у причинному зв'язку з пораненням (контузією, травмою чи каліцтвом), отриманим за обставин, визначених пунктом 2 Постанови № 168.

Таким чином, виключно у двох випадках: 1) у разі безпосередньої загибелі військовослужбовця в період дії воєнного стану; 2) у разі смерті військовослужбовця, щодо якої медичними документами встановлено причинний зв'язок із пораненням (контузією, травмою чи каліцтвом), отриманими під час захисту Батьківщини, виникає право на отримання одноразової грошової допомоги, передбаченої пунктом 2 Постанови № 168.

У зв'язку з цим, судова палата розмежувала три правові ситуації:

- перша — загибель військовослужбовця у період дії воєнного стану за обставин, які охоплювалися пунктом 2 Постанови № 168;
- друга — смерть військовослужбовця внаслідок поранення, контузії, травми чи каліцтва, отриманих за обставин, визначених абзацом шостим пункту 2 Постанови № 168;

- третя – смерть військовослужбовця внаслідок захворювання, пов'язаного з виконанням обов'язків військової служби або із захистом Батьківщини, яка може породжувати право на одноразову грошову допомогу за Законом № 2011-XII та Порядком № 975, але не охоплюється абзацом шостим пункту 2 Постанови № 168 без установлення прямого причинного зв'язку з пораненням, контузією, травмою чи каліцтвом (спеціальних умов, з якими законодавство пов'язує виникнення права саме на підвищену одноразову грошову допомогу у розмірі 15 000 000 грн).

Отже, саме по собі встановлення зв'язку захворювання та причини смерті із захистом Батьківщини не означає, що така смерть є загибеллю у розумінні абзацу першого пункту 2 Постанови № 168. Поняття «загибель» має самостійне юридичне значення і не охоплює кожен випадок смерті військовослужбовця в період дії воєнного стану чи при виконанні обов'язків військової служби.

Тому Верховний Суд дійшов висновку, що за відсутності підстав для застосування пункту 2 Постанови № 168 питання призначення та виплати одноразової грошової допомоги вирішується відповідно до положень Закону № 2011-XII та Порядку № 975, з урахуванням установлених ними підстав та умов надання відповідних соціальних гарантій.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 16 червня 2026 року у справі № 620/10029/24 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137474852>

2.2. Про недопустимість перегляду та зменшення раніше призначеної пенсії державного службовця у зв'язку зі зміною порядку визначення складових заробітної плати для її обчислення

Зміна порядку визначення складових заробітної плати для обчислення пенсії державного службовця, запроваджена постановою Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку призначення пенсій деяким категоріям осіб» від 12 липня 2024 року № 823, не може бути підставою для перегляду та зменшення розміру вже призначеної пенсії державного службовця, оскільки таке застосування нового нормативного регулювання фактично призводить до звуження змісту та обсягу раніше реалізованого права особи на соціальний захист.

Сам нормативно-правовий акт, яким було змінено механізм визначення складових заробітної плати для призначення пенсії державного службовця, прямо виключає можливість використання нових довідок та нового порядку обчислення заробітної плати як підстави для перегляду і зменшення вже призначеної пенсії державного службовця

02 червня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Особа_1 на рішення

Житомирського окружного адміністративного суду від 05 травня 2025 року та постанову Сьомого апеляційного адміністративного суду від 09 жовтня 2025 року у справі № 240/25473/24 за позовом Особа_1 до Головного управління Пенсійного фонду України в Житомирській області, Головного управління Пенсійного фонду України у Львівській області про визнання протиправними рішень, зобов'язання вчинити дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позов обґрунтовано тим, що під час переведення позивачки на пенсію державного службовця 30 січня 2024 року орган Пенсійного фонду не врахував довідку про складові заробітної плати станом на січень 2024 року, яка відображала розміри посадового окладу, надбавки за ранг та вислугу років на день звернення за призначенням пенсії. Натомість при обчисленні пенсії використано довідку із зазначенням відповідних складових заробітної плати за грудень 2023 року, що, на думку позивачки, призвело до неправильного визначення розміру пенсії. Крім того, після внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання пенсійного забезпечення окремих категорій осіб» від 14 вересня 2016 року № 622, якою затверджено Порядок призначення пенсій деяким категоріям осіб (далі – Порядок № 622), орган Пенсійного фонду здійснив перерахунок пенсії позивачки на підставі нових довідок про заробітну плату, унаслідок чого з 1 жовтня 2024 року розмір пенсії зменшено. Вважаючи неврахування поданих нею довідок та проведений перерахунок протиправними, позивачка просила визнати відповідні рішення Пенсійного фонду незаконними та зобов'язати здійснити перерахунок і виплату пенсії з 30 січня 2024 року з урахуванням усіх поданих довідок про складові заробітної плати.

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, позов задоволено частково. Суди першої та апеляційної інстанцій дійшли висновку, що під час призначення позивачці пенсії державного службовця відповідач безпідставно не врахував подану нею довідку про складові заробітної плати станом на день звернення за призначенням пенсії, та зобов'язав здійснити перерахунок пенсії з 30 січня 2024 року. Водночас суди відмовили у задоволенні вимог про перерахунок пенсії з 1 жовтня 2024 року, зазначивши, що він був проведений правомірно відповідно до змін, внесених постановою Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку призначення пенсій деяким категоріям осіб» від 12 липня 2024 року № 823 (далі – Постанова № 823) до Порядку № 622.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу частково, скасував рішення судів попередніх інстанцій у частині відмови у задоволенні позовних вимог щодо перерахунку пенсії з 01 жовтня 2024 року та ухвалив нове рішення про задоволення позову в цій частині. В іншій частині рішення судів залишено без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Зміни, внесені Постановою № 823, були спрямовані на врегулювання порядку первинного призначення пенсій державним службовцям після впровадження нової системи класифікації посад державної служби та не передбачали повноважень органу Пенсійного фонду здійснювати перегляд або зменшення розміру вже призначеної пенсії державного службовця.

Зміна порядку визначення складових заробітної плати для обчислення пенсії державного службовця, запроваджена Постановою № 823, не може бути підставою для перегляду та зменшення розміру вже призначеної пенсії, оскільки таке застосування нового нормативного регулювання фактично призводить до звуження змісту та обсягу раніше реалізованого права особи на соціальний захист.

Такий висновок безпосередньо узгоджується зі змістом пункту 5 Порядку № 622 у редакції Постанови № 823, яким прямо передбачено, що довідки про заробітну плату державних службовців, визначені за новими формами згідно з додатками 1–6 до цього Порядку, видаються виключно для призначення пенсії відповідно до статті 37 Закону № 3723-XII та не є підставою для перегляду раніше призначеної пенсії державного службовця. Отже, сам нормативно-правовий акт, яким було змінено механізм визначення складових заробітної плати для призначення пенсії державного службовця, прямо виключає можливість використання нових довідок та нового порядку обчислення заробітної плати як підстави для перегляду і зменшення вже призначеної пенсії.

Положення Постанови № 823 не можуть тлумачитися як такі, що наділяють орган Пенсійного фонду повноваженнями на повторне визначення складових заробітної плати та зменшення розміру вже призначеної пенсії державного службовця лише у зв'язку з набранням чинності новим нормативним регулюванням. Інше тлумачення фактично призводило б до надання Постанові № 823 зворотної дії у часі в частині погіршення правового становища особи, яка до набрання нею чинності вже реалізувала право на пенсію державного службовця.

За результатами розгляду справи Верховний Суд дійшов висновку, що здійснений відповідачем з 01 жовтня 2024 року перерахунок пенсії із застосуванням положень Постанови № 823 суперечить принципу незворотності дії нормативно-правових актів у часі, призводить до звуження обсягу раніше реалізованого права на пенсійне забезпечення та не узгоджується зі змістом пункту 5 Порядку № 622 у редакції Постанови № 823.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 02 червня 2026 року у справі №240/25473/24 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137087205>

2.3. Про протиправність застосування додаткових умов, запроваджених законом про Державний бюджет України та підзаконним нормативно-правовим актом, для отримання доплати непрацюючим пенсіонерам, які проживають на територіях радіоактивного забруднення

Застосування при визначенні права осіб на доплату як непрацюючим пенсіонерам, які постійно проживають у зоні безумовного (обов'язкового) відселення та в зоні гарантованого добровільного відселення, положень статті 45 Закону України «Про Державний бюджет України на 2025 рік» та постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання здійснення у 2025 році на період воєнного стану в Україні доплати непрацюючим пенсіонерам, які постійно проживають у зоні безумовного (обов'язкового) відселення та в зоні гарантованого добровільного відселення» від 27 грудня 2024 року № 1524, якими передбачено, що доплата непрацюючим пенсіонерам, які постійно проживають у зоні безумовного (обов'язкового) відселення та в зоні гарантованого добровільного відселення, встановлюється за умови, що такі особи проживали або працювали у зоні безумовного (обов'язкового) відселення або в зоні гарантованого добровільного відселення, станом на 26 квітня 1986 року чи у період з 26 квітня 1986 року до 1 січня 1993 року, у зв'язку з чим особі надано статус особи, яка постраждала внаслідок Чорнобильської катастрофи; доплата за проживання на зазначених територіях встановлюється у розмірі 2361,00 грн, є протиправним та таким, що обмежує гарантоване право на належний соціальний захист, передбачене статтею 46 Конституції України

5 червня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Особа_1 на рішення Житомирського окружного адміністративного суду від 12 червня 2025 року та постанову Сьомого апеляційного адміністративного суду від 19 листопада 2025 року у справі за позовом Особа_1 до Головного управління Пенсійного фонду України в Житомирській області про визнання протиправною бездіяльності, зобов'язання вчинити дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач є непрацюючим пенсіонером, має статус особи, потерпілої внаслідок Чорнобильської катастрофи 1-ї категорії, та зареєстрований у смт. Лугини Коростенського району, Житомирської області, яке віднесене до зони гарантованого добровільного відселення. З 01 січня 2025 року відповідач припинив виплату позивачу підвищення до пенсії, передбаченого статтею 39 Закону України від 28 лютого 1991 року № 796-XII «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» (далі – Закон № 796-XII), посилаючись на те, що за даними Єдиного державного демографічного реєстру підтверджено його реєстрацію за місцем проживання у зазначеному населеному пункті лише з 28 травня 2021 року. Відповідач виходив з того, що встановлені статтею 45 Закону України від 19 листопада 2024 року № 4059-IX «Про Державний бюджет

України на 2025 рік» (далі – Закон № 4059-IX) та постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання здійснення у 2025 році на період воєнного стану в Україні доплати непрацюючим пенсіонерам, які постійно проживають у зоні безумовного (обов'язкового) відселення та в зоні гарантованого добровільного відселення» від 27 грудня 2024 року № 1524 (далі – Постанова № 1524) умови передбачають проживання або роботу у відповідних зонах станом на 26 квітня 1986 року чи у період з 26 квітня 1986 року до 1 січня 1993 року, а позивач не відповідає таким умовам.

Рішенням окружного адміністративного суду позовні вимоги було задоволено частково. Постановою апеляційного адміністративного суду рішення суду першої інстанції скасовано та ухвалено нову постанову, якою у задоволенні позовних вимог відмовлено. Суд апеляційної інстанції виходив з того, що після аварії на Чорнобильській АЕС позивач змінив місце проживання за межі зон безумовного (обов'язкового) та гарантованого добровільного відселення, та в подальшому повернувся на постійне місце проживання до цих зон. За висновком суду, відповідно до статті 45 Закону № 4059-IX ця обставина виключає право позивача на отримання спірної доплати до пенсії з 01 січня 2025 року.

Верховний Суд частково задовольнив касаційну скаргу, скасував рішення судів попередніх інстанцій та ухвалив нове рішення про часткове задоволення позову.

ОЦІНКА СУДУ

Положеннями статті 45 Закону № 4059-IX та Постанови № 1524 запроваджено тимчасову (на 2025 рік) умову для отримання доплати непрацюючим пенсіонерам, які постійно проживають у зоні безумовного (обов'язкового) відселення та в зоні гарантованого добровільного відселення, тобто вказаними положеннями законодавства фактично встановлено інше (додаткове) регулювання відносин, відмінне від того, що встановлено Законом № 796-XII, який є спеціальним законом у цій сфері.

Суд наголосив, що запровадження додаткових умов для отримання доплати призводить до обмеження конституційного права такої категорії осіб на належний соціальний захист, передбачений спеціальним законом, а також порушує суть конституційних гарантій щодо безумовного забезпечення соціального захисту таких осіб. Поширення дії Закону № 4059-IX та Постанова № 1524 на доплату, встановлену спеціальним законом, є грубим порушенням норм Конституції України, зокрема статей 8, 19 та 92.

Суд вказав, що у спірних правовідносинах виникла колізія між положеннями спеціального Закону № 796-XII та положеннями Закону № 4059-IX, яку слід вирішувати шляхом застосування загального принципу права «спеціальний закон скасовує дію загального закону» (*lex specialis derogat generali*).

За таким правовим підходом, при конкуренції норм необхідно застосовувати правило пріоритетності норм спеціального закону (*lex specialis*), тобто Закону № 796-XII, а положення Закону № 4059-IX вважати загальними нормами (*lex generalis*).

Враховуючи викладене положення статті 45 Закону № 4059-IX та Постанови № 1524 в частині встановлення додаткових умов для отримання доплати,

передбаченої статтею 39 Закону № 796-XII, не підлягають застосуванню при вирішенні питання щодо права особи на таку доплату, оскільки звужують гарантоване законом право на соціальний захист та суперечать Конституції України, а дії відповідача щодо припинення з 01 січня 2025 року виплати позивачу підвищення до пенсії, встановленої статтею 39 Закону № 796-XII в розмірі двох прожиткових мінімумів, є протиправними.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 5 червня 2026 року у справі № 240/4486/25 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137166678>

2.4. Про обов'язок Фонду державного майна України як суб'єкта управління об'єктами державної власності забезпечити державну реєстрацію права власності держави на захисну споруду цивільного захисту

Фонд державного майна України як суб'єкт управління об'єктами державної власності, на який покладено реалізацію правомочностей держави як власника об'єктів державної власності, є органом державної влади, уповноваженим забезпечити державну реєстрацію права державної власності на захисну споруду цивільного захисту як самостійний об'єкт нерухомого майна, який не підлягає приватизації. Ухилення Фонду від виконання обов'язку щодо належного оформлення права власності держави на спірну захисну споруду призводить до збереження стану правової невизначеності стосовно належності цього об'єкта нерухомого майна, що створює ризики його протиправного використання, знищення, пошкодження. Крім того, така бездіяльність обмежує можливість держави в повному обсязі реалізовувати свої функції в сфері цивільного захисту, зокрема щодо забезпечення належного утримання, використання за цільовим призначенням та контролю за станом спірної захисної споруди як об'єкта, який має критичне значення для забезпечення обороноздатності держави та захисту життя і здоров'я населення від наслідків, аварій, катастроф

08 червня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Фонду державного майна України на рішення Одеського окружного адміністративного суду від 12 листопада 2025 року та постанову П'ятого апеляційного адміністративного суду від 02 березня 2026 року у справі № 420/11322/25 за позовом Березівської окружної прокуратури до Фонду держмайна, за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача - товариства з обмеженою відповідальністю «Ширяївське автотранспортне підприємство 15167», про визнання протиправною бездіяльності щодо неоформлення та непроведення державної реєстрації права власності на будівлю захисної споруди цивільного захисту.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

На обґрунтування позову прокурор зазначив, що захисна споруда є самостійним об'єктом нерухомого майна, що належить державі в особі Фонду державного майна України (далі – ФДМУ), через бездіяльність якого (невжиття передбачених законодавством заходів щодо оформлення права власності) у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно немає інформації про реєстрацію права власності на цю споруду, що не сприяє збереженню фонду захисних споруд. ФДМУ заперечував проти позову, посилаючись на те, що спірна захисна споруда належить на праві власності третій особі, а отже, відповідач не міг вчиняти дій щодо реєстрації права власності на цю споруду за державою.

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, позов задоволено. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що саме ФДМУ зобов'язаний вжити заходів для державної реєстрації права власності на спірну захисну споруду.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Захисні споруди цивільного захисту відповідно до законодавства України у сфері цивільного захисту та приватизації державного майна не підлягають приватизації, оскільки за їх цільовим призначенням необхідні для виконання державою своїх функцій із обороноздатності та захисту життя і здоров'я населення від наслідків аварій, катастроф.

Сам факт розміщення захисної споруди у складі цілісного майнового комплексу державного підприємства, зокрема й розміщення такої споруди в будівлі, яка в складі цілісного майнового комплексу стала об'єктом приватизації, не впливає на правовий режим цієї захисної споруди. Перехід права власності на цілісний майновий комплекс державного підприємства до приватної особи не спричинює переходу права власності на захисну споруду цивільного захисту, яка зберігає свій особливий правовий режим та залишається в державній власності.

ФДМУ відповідно до закону є суб'єктом управління об'єктами державної власності, уповноваженим реалізувати правомочності держави щодо реалізації прав держави як власника об'єктів державної власності, зокрема стосовно об'єктів, які не підлягали приватизації та фактично зберегли свій статус державної власності. Оскільки захисна споруда має статус самостійного об'єкта нерухомого майна, не вибула з державної власності після приватизації Ширяївського АТП 15167, яке перебувало у сфері управління та правонаступником якого є ФДМУ, саме ФДМУ є органом державної влади, уповноваженим здійснювати право власності держави на спірну захисну споруду та мав вжити належних заходів щодо державної реєстрації права державної власності на неї.

Невчинення ФДМУ таких дій є проявом протиправної бездіяльності, яка знаходить свій вияв не лише у формальному невжитті передбачених законодавством України дій, але й у фактичному самоусуненні ФДМУ від реалізації функцій власника від імені держави щодо внесення відомостей про індивідуальний об'єкт нерухомого майна,

який має особливий правовий статус об'єкта цивільного захисту, до відповідних державних реєстрів.

Облік захисних споруд цивільного захисту, який здійснюється Державною службою України з надзвичайних ситуацій у межах реалізації державної політики у відповідній сфері, не є тотожним реалізації повноважень щодо оформлення та державної реєстрації речових прав на нерухоме майно, а тому покладення на ДСНС функцій з обліку та контролю за станом захисних споруд не звільняє ФДМУ як суб'єкта управління державним майном від здійснення належного оформлення прав держави на це майно.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 08 червня 2026 року у справі №420/11322/25 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137215469>

2.5. Про самостійне усунення порушення на ринках капіталу

Усунення депозитарною установою порушення на ринках капіталу та організованих товарних ринках і його наслідків є самостійним усуненням порушення у розумінні пункту 2 розділу III Правил розгляду справ про порушення вимог законодавства на ринку капіталу та застосування санкцій або інших заходів впливу, затверджених рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 28 липня 2020 року № 405 лише тоді, коли суб'єкт первинного фінансового моніторингу виправляє порушення добровільно, з власної ініціативи, до застосування до нього санкції або іншого заходу впливу. Усунення порушення, здійснене у відповідь на запити органу, що здійснює державне регулювання та нагляд, після виявлення ним порушення, не є самостійним усуненням у розумінні пункту 2 розділу III Правил № 405 і не утворює передбаченої цією нормою підстави для відмови у порушенні справи або для закриття порушеної справи

11 червня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Акціонерного товариства «ОТП Банк» на рішення Київського окружного адміністративного суду від 09 вересня 2025 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 10 грудня 2025 року у справі № 320/45288/23 за позовом Акціонерного товариства «ОТП Банк» до Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку про визнання протиправними та скасування постанови про накладення санкції та розпорядження про усунення порушень.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позов обґрунтовано тим, що АТ «ОТП Банк» як депозитарна установа на виконання рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (далі – Комісія) від 16 березня 2022 року № 171 подало у встановлений п'ятиденний строк (23 березня 2022 року) звіт про об'єкти права власності рф та її резидентів, який, однак, не містив відомостей про двох депонентів. Банк вказував, що ненадання

інформації про кінцевих бенефіціарів (двох депонентів) у первісному звіті було зумовлене форс-мажорними обставинами (активними бойовими діями на Київщині та відсутністю доступу до паперових справ), а подальша передача цих відомостей листами у відповідь на запити Комісії свідчить про повне самостійне виправлення недоліків, що згідно з Правилами розгляду справ про порушення вимог законодавства на ринку капіталу та застосування санкцій або інших заходів впливу, затверджених рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 28 липня 2020 року № 405 (далі – Правила № 405) є підставою для закриття справи.

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, відмовлено у задоволенні позову. Суди виходили з того, що надання інформації лише у відповідь на запити Комісії є формальним реагуванням, яке не вважається самостійним усуненням порушення, а посилання на воєнний стан не звільняє від відповідальності, оскільки Банк мав доступ до електронної системи обліку та подав відомості про інших депонентів.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій без змін.

ОЦІНКА СУДУ

У питанні наявності підстави для закриття справи, передбаченої пунктом 2 розділу III Правил № 405, усунення порушення та його наслідків «самостійно» означає добровільне виправлення порушником допущеного порушення з власної ініціативи до застосування до нього санкції або іншого заходу впливу. При цьому пункт 2 розділу III Правил № 405 пов'язує відповідну підставу не лише з моментом усунення (до застосування санкції або іншого заходу впливу), а й зі способом усунення – самостійним, тобто за власною ініціативою, а не у відповідь на вимоги органу нагляду.

Тобто ініціатива виправлення порушення має походити від самого порушника і передувати виявленню порушення органом нагляду, а не бути наслідком його вимог.

Надання АТ «ОТП Банк» інформації щодо депонентів у відповідь на адресовані йому запити НКЦПФР не є самостійним усуненням порушення відповідно до пункту 2 розділу III Правил № 405, оскільки є реагуванням на вже виявлене Регулятором порушення. Подання Банком частини або всієї запитуваної інформації на запит Регулятора до винесення постанови про накладення санкції не є підставою закриття справи, передбаченою пунктом 2 розділу III Правил № 405, оскільки визначальним є не лише момент усунення порушення, а й спосіб такого усунення – добровільний, ініційований самим порушником.

Суд також зазначив, що необхідність завчасного виявлення об'єктів права власності держави-агресора зумовлює тлумачення підстав звільнення від відповідальності, передбачених пунктом 2 розділу III Правил № 405, що не дозволяє визнавати

самостійним усуненням порушення таке надання інформації, що здійснене лише у відповідь на запити Регулятора після виявлення ним порушення. Посилання скажника на відсутність негативних наслідків не має правового значення для кваліфікації правопорушення, оскільки відповідальність за порушення обов'язку подання достовірної інформації, спрямованого на превентивне виявлення об'єктів права власності держави-агресора та її резидентів, не залежить від доведення конкретних майнових збитків чи фактичного проведення операцій за відповідними рахунками.

Враховуючи викладене, усунення депозитарною установою порушення на ринках капіталу та організованих товарних ринках і його наслідків є самостійним усуненням порушення у розумінні пункту 2 розділу III Правил № 405 лише тоді, коли суб'єкт первинного фінансового моніторингу виправляє порушення добровільно, з власної ініціативи, до застосування до нього санкції або іншого заходу впливу.

Усунення порушення, здійснене у відповідь на запити органу, що здійснює державне регулювання та нагляд, після виявлення ним порушення, не є самостійним усуненням у розумінні пункту 2 розділу III Правил № 405 і не утворює передбаченої цією нормою підстави для відмови у порушенні справи або для закриття порушеної справи.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 червня 2026 року у справі №320/45288/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137361977>

2.6. Про протиправність застосування у 2026 році понижуючих коефіцієнтів до суми пенсії, призначеної відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», з метою обмеження її максимального розміру

Застосування при обчисленні (перерахунку) розміру пенсій громадян України із числа осіб, які перебували на військовій службі та інших осіб, які мають право на пенсію за Законом України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», положень статті 30 Закону України 03 грудня 2025 року № 4695-IX «Про Державний бюджет України на 2026 рік» та постановою Кабінету Міністрів України «Про визначення порядку виплати пенсій деяким категоріям осіб у 2026 році у період воєнного стану» від 30 грудня 2025 року № 1778, якими передбачено виплату таких пенсій, із застосуванням коефіцієнтів до суми пенсії, яка перевищує 10 розмірів прожиткового мінімуму, встановленого для осіб, які втратили працездатність (що фактично призводить до обмеження розміру таких пенсій), є протиправним та таким, що обмежує гарантоване право на належний соціальний захист, передбачене статтею 46 Конституції України

17 червня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління Пенсійного фонду України в Черкаській області на рішення Черкаського окружного адміністративного суду від 09 березня 2026 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 21 квітня 2026 року у справі за позовом Особа_1 до Головного управління Пенсійного фонду України в Черкаській області про визнання протиправними дій та зобов'язання вчинити певні дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач отримує пенсію відповідно до Закону України від 09 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» (далі – Закон № 2262-XII). Статтею 30 Закону України від 03 грудня 2025 року № 4695-IX «Про Державний бюджет України на 2026 рік» (далі – Закон № 4695-IX) та постановою Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2025 року № 1778 «Про визначення порядку виплати пенсій деяким категоріям осіб у 2026 році у період воєнного стану» (далі – Постанова № 1778) передбачено застосування до частини пенсії, що перевищує десять прожиткових мінімумів для осіб, які втратили працездатність, понижуючих коефіцієнтів. На виконання зазначених положень орган Пенсійного фонду України з 01 січня 2026 року обмежив виплату пенсії позивачу із застосуванням такого пониження. Вважаючи ці дії протиправними та такими, що призводять до неправомірного обмеження розміру пенсії, позивач звернувся до суду.

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, позов задоволено частково. Суди попередніх інстанцій виходили з того, що Законом № 4695-IX та Постановою № 1778 фактично запроваджено додаткове обмеження пенсій, призначених відповідно до Закону № 2262-XII, шляхом застосування понижуючих коефіцієнтів. Кабінет Міністрів України не вправі змінювати визначений законом перелік складових грошового забезпечення, визначений Законом № 2262-XII. Зміна умов і норм пенсійного забезпечення можлива виключно шляхом внесення змін до спеціального Закону № 2262-XII. Зміна умов чи норм пенсійного забезпечення підзаконними нормативно-правовими актами є порушенням закону.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Умови, норми та порядок пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби, а також деяких інших осіб, які мають право на пенсію згідно із Законом, визначаються виключно положеннями спеціального закону - Закону № 2262-XII.

Разом з тим, положеннями статті 30 Закону № 4695-IX та Постанови № 1778 запроваджено тимчасове застосування до пенсій, призначених відповідно до Закону

№ 2262-XII, коефіцієнтів зменшення пенсії. Таким чином, фактично встановлено додаткове правове регулювання відносин у сфері пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби, відмінне від передбаченого спеціальним законом.

Верховний Суд наголосив, що застосування таких коефіцієнтів призводить до обмеження конституційного права цієї категорії осіб на належний соціальний захист, що передбачений спеціальним законом, а також порушує суть конституційних гарантій щодо безумовного забезпечення соціального захисту таких осіб, передбачених частиною п'ятою статті 17 Конституції України. Поширення дії Закону № 2262-XII та Постанови № 1778 на пенсії, що призначені відповідно до спеціального закону, є грубим порушенням норм Конституції України, зокрема статей 8, 19 та 92.

Враховуючи неодноразово викладену Конституційним Судом України юридичну позицію стосовно того, що законом про Держбюджет не можна вносити зміни до інших законів, зупиняти їх дію чи скасовувати їх, Верховний Суд дійшов висновку, що зміна правового регулювання відносин у сфері пенсійного забезпечення осіб, які перебували на військовій службі, та деяких інших осіб можлива лише у випадку внесення відповідних змін, зокрема до Закону № 2262-XII, а інші нормативно-правові акти застосовуються лише у випадку їх прийняття відповідно до цих законів. Разом з тим зміни до Закону № 2262-XII у частині, яка регламентує спірні правовідносини (щодо обмеження граничним (максимальним) розміром пенсії та застосування до суми перевищення коефіцієнту, визначеного Постановою № 1778), не вносилися.

Отже, у спірних правовідносинах виникла колізія між положеннями Закону № 2262-XII та Закону № 4695-IX, яка підлягає вирішенню із застосуванням принципу *lex specialis derogat generali*. За такого підходу пріоритет мають норми спеціального Закону № 2262-XII, а положення Закону № 4695-IX є загальними нормами.

Враховуючи викладене, колегія суддів дійшла висновку, що застосування при обчисленні (перерахунку) пенсій осіб, які мають право на пенсію за Законом № 2262-XII, положень статті 30 Закону № 4695-IX та Постанови № 1778 щодо застосування коефіцієнтів до суми пенсії, яка перевищує десять прожиткових мінімумів для осіб, які втратили працездатність, є протиправним та таким, що обмежує гарантоване право на належний соціальний захист, передбачене статтею 46 Конституції України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 17 червня 2026 року у справі № 580/1002/26 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137474747>

III. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ ТА РЕФЕРЕНДУМУ, А ТАКОЖ ЗАХИСТУ ПОЛІТИЧНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН

3.1. Про застосовування вартісного критерію під час закупівлі робіт чи послуг та ступеня локалізації виробництва товарів у сфері публічних закупівель

Під час закупівлі робіт чи послуг вартісний критерій застосовується щодо кожного окремого товару, а не шляхом сумування вартості всіх товарів у складі предмета закупівлі. У разі якщо у складі робіт або послуг передбачено передачу замовнику декількох товарів, визначених пунктом 6-1 розділу X «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 25 грудня 2015 року № 922-VIII «Про публічні закупівлі», однак вартість кожного з таких товарів окремо не перевищує 200 тис.грн, вимоги щодо підтвердження ступеня локалізації на такі товари не поширюються

01 червня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Північно-східного офісу Держаудитслужби на рішення Київського окружного адміністративного суду від 20 травня 2025 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 18 лютого 2026 року у справі №320/60498/24 за позовом Комунального підприємства з утримання та експлуатації житлового фонду спеціального призначення «Спецжитлофонд» до Північно-східного офісу Держаудитслужби, третя особа – ТОВ «Смарт Солюшнз Груп», про визнання протиправним та скасування висновку про результати моніторингу процедури закупівлі.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

В обґрунтування позовних вимог позивач зазначав, що висновки Північно-східного офісу Держаудитслужби щодо наявності порушень не відповідають дійсності, оскільки тендерна документація складена у відповідності до норм чинного законодавства України у сфері публічних закупівель, а подана тендерна пропозиція переможця закупівлі відповідала її вимогам, а тому були відсутні підстави для її відхилення. Позивач вказував, що законодавство у сфері публічних закупівель не визначає обов'язку замовника зазначати у тендерній документації вимоги щодо підтвердження ступеня локалізації, тому відсутність у тендерній документації таких вимог не свідчить про наявність порушень законодавства у сфері публічних закупівель. Позивач також звертав увагу на те, що вимоги щодо підтвердження ступеня локалізації застосовуються лише у випадку, якщо виконання робіт передбачає набуття замовником у власність товарів, вартість яких перевищує 200 тис. грн. Водночас у межах спірної процедури закупівлі замовнику не передавалися товари, вартість кожного з яких перевищувала б вказану суму.

Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін судом апеляційної інстанції, позов задоволено. Суди виходили з того, що Закон України від 25 грудня 2015 року № 922-VIII «Про публічні закупівлі» (далі – Закон № 922-VIII) не покладає на замовника обов'язку включати до тендерної документації вимоги щодо підтвердження ступеня

локалізації, а вартість кожного окремого товару не перевищувала встановленої законом межі у 200 тис. грн.

Верховний Суд частково задовольнив касаційну скаргу, скасував рішення судів попередніх інстанцій та направив справу на новий розгляд до суду першої інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до підпункту 1 пункту 6-1 розділу X Закону № 922-VIII тимчасово, з 2022 року строком на 10 років, встановлено особливості здійснення закупівель окремих товарів, відповідно до яких у разі, якщо вартість предмета закупівлі дорівнює або перевищує 200 тис. грн, замовник здійснює закупівлю товарів, визначених підпунктом 2 цього пункту, виключно за умови, що ступінь локалізації їх виробництва дорівнює або перевищує встановлений законом показник, зокрема у 2024 році - 20 відсотків.

Положення частини третьої статті 22 Закону № 922-VIII необхідно розуміти таким чином, що у випадках, коли спеціальним законодавством прямо встановлено обов'язкові вимоги до закупівлі, вони підлягають обов'язковому включенню до тендерної документації, а не залишаються на розсуд замовника.

Аналіз пункту 6-1 розділу X «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 922 VIII та абзацу третього пункту 3 Особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2022 року № 1178, дає підстави для висновку, що під час закупівлі робіт чи послуг вартісний критерій застосовується щодо кожного окремого товару, а не шляхом сумування вартості всіх товарів у складі предмета закупівлі.

Верховний Суд звернув увагу, що зміни, внесені постановою Кабінету Міністрів України від 05 липня 2024 року № 782, підтверджують намір законодавця визначати вартісний критерій саме щодо окремого товару.

У разі якщо у складі робіт або послуг передбачено передачу замовнику декількох товарів, визначених пунктом 6-1 розділу X «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 922-VIII, однак вартість кожного з таких товарів окремо не перевищує 200 тис. грн, вимоги щодо підтвердження ступеня локалізації на такі товари не поширюються. Водночас у цій справі суди не перевірили доводи відповідача про наявність окремих товарів, вартість яких перевищувала зазначений поріг, що унеможливило правильне вирішення спору та стало підставою для направлення справи на новий розгляд.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 01 червня 2026 року у справі №320/60498/24 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137041427>

3.2. Про здійснення дисциплінарного провадження щодо судового експерта після прийняття Закону України «Про адміністративну процедуру»

У правовідносинах щодо розгляду Центральною експертно-кваліфікаційною комісією питань дисциплінарної відповідальності судових експертів після набрання чинності Законом України від 17 лютого 2022 року № 2073-IX «Про адміністративну процедуру» та до внесення відповідних змін Законом України від 10 жовтня 2024 року №4017-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про адміністративну процедуру» Центральна експертно-кваліфікаційна комісія, не втратила повноважень щодо здійснення дисциплінарного провадження та продовжувала реалізовувати їх на підставі Закону України від 25 лютого 1994 року №4038-XII «Про судову експертизу» і прийнятого на його виконання Положення про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Міністерстві юстиції України від 03 березня 2015 року №301/5 та атестацію судових експертів у частині, що не суперечить принципам Закону України «Про адміністративну процедуру»

11 червня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Особа_1 на рішення Кіровоградського окружного адміністративного суду від 14 листопада 2024 року та постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 01 квітня 2025 року у справі №340/3787/24 за позовом особи до Центральної експертно-кваліфікаційної комісії та Міністерства юстиції України про визнання протиправним та скасування рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності та зобов'язання виключити відповідні відомості з Державного реєстру атестованих судових експертів.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач звернувся до суду з позовом у якому просив визнати протиправним, нікчемним та скасувати акт індивідуальної дії (рішення) Центральної експертно-кваліфікаційної комісії про притягнення його до дисциплінарної відповідальності та застосування до нього дисциплінарного стягнення. Позивач зазначав, що дисциплінарне стягнення застосовано органом, який після набрання чинності Законом України від 17 лютого 2022 року № 2073-IX «Про адміністративну процедуру» (далі – Закон № 2073-IX) не мав належних дискреційних повноважень здійснювати дисциплінарне провадження, оскільки такі повноваження визначалися лише підзаконним нормативно-правовим актом.

Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін судом апеляційної інстанції, у задоволенні позову відмовлено. Суди виходили з того, що після набрання чинності Законом № 2073-IX Центральна експертно-кваліфікаційна комісія не втратила повноважень щодо розгляду дисциплінарних проваджень стосовно судових експертів, а позивачем вчинено дисциплінарний проступок, вирішивши питання, що виходили за межі його кваліфікації.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Пункти 3 та 4 розділу IX «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 2073-IX не передбачають автоматичного припинення дії спеціального законодавства або втрати адміністративними органами своїх повноважень до приведення такого законодавства у відповідність із цим Законом. До внесення відповідних змін законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти застосовуються в частині, що не суперечить принципам Закону № 2073-IX.

Стаття 14 Закону України від 25 лютого 1994 року №4038-XII «Про судову експертизу» визначала підстави дисциплінарної відповідальності судових експертів, види дисциплінарних проступків і дисциплінарних стягнень, а також уповноважувала Міністерство юстиції України визначати порядок розгляду питань дисциплінарної відповідальності судових експертів.

Верховний Суд зазначив, що відсутність у Законі України від 25 лютого 1994 року №4038-XII «Про судову експертизу» прямої вказівки на Центральну експертно-кваліфікаційну комісію як орган, уповноважений розглядати дисциплінарні провадження, сама по собі не свідчить про відсутність законодавчого закріплення відповідних дискреційних повноважень.

Внесення змін до Закону України «Про судову експертизу» Законом України від 10 жовтня 2024 року №4017-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про адміністративну процедуру» та затвердження наказом Міністерства юстиції України від 06 травня 2025 року № 1224/5 нового Положення про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Міністерстві юстиції України та Порядок розгляду Центральною експертно-кваліфікаційною комісією при Міністерстві юстиції України питань щодо дисциплінарної відповідальності судових експертів, свідчать не про створення нового органу чи наділення Центральної експертно-кваліфікаційної комісії новою компетенцією, а про приведення положень спеціального законодавства у відповідність до Закону № 2073-IX та уточнення процедурних аспектів реалізації вже існуючих повноважень.

У правовідносинах щодо розгляду Центральною експертно-кваліфікаційною комісією питань дисциплінарної відповідальності судових експертів після набрання чинності Законом № 2073-IX (15 грудня 2023 року) та до внесення відповідних змін Законом №4017-IX (15 листопада 2024 року) комісія не втратила своїх повноважень щодо здійснення дисциплінарного провадження та продовжувала реалізовувати їх на підставі Закону України «Про судову експертизу» і Положення про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Міністерстві юстиції України від 03 березня 2015 року №301/5 у частині, що не суперечить принципам Закону України «Про адміністративну процедуру».

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 червня 2026 року у справі № 340/3787/24 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137324087>

3.3. Про спосіб захисту у разі виключення військовослужбовця зі списків особового складу під час тимчасової непрацездатності

Наказ про звільнення з військової служби та наказ про виключення зі списків особового складу є окремими актами індивідуальної дії, які відрізняються за своєю суттю, правовою природою та правовими наслідками. Наказ про виключення зі списків особового складу не стосується самого факту (підстави) звільнення з військової служби, а є процедурним актом. Його правова функція, відповідно до частини 3 статті 24 Закону України від 25 березня 1992 року № 2232-XII «Про військовий обов'язок і військову службу», полягає виключно у фіксації та визначенні конкретної календарної дати (дня) закінчення проходження військової служби, що відбувається лише після повного розрахунку та здачі посади. У разі порушення гарантії, встановленої частиною третьою статті 40 КЗпП України, негативні наслідки необхідно усувати шляхом зміни дати звільнення позивача, визначивши датою припинення трудових відносин перший день після закінчення періоду тимчасової непрацездатності (відпустки).

01 червня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Українського науково-дослідного інституту спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України на рішення Тернопільського окружного адміністративного суду від 05 травня 2025 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 15 грудня 2025 року у справі № 640/27112/20 за позовом Особа_1 до Українського науково-дослідного інституту спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України та заступника директора Інституту про визнання протиправним та скасування рішення, зобов'язання вчинити певні дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач звернувся до суду з позовом у якому просив скасувати наказ про виключення його зі списків особового складу, визнати протиправними дії щодо складання рапорту, який став підставою для видання цього наказу, та відшкодувати майнову шкоду. Оскаржуваний наказ є протиправним та незаконним, оскільки прийнятий відповідачем під час його перебування на лікуванні неуповноваженою особою. Позивач вказував на те, що він перебував у розпорядженні директора Українського науково-дослідного інституту спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України до 01 серпня 2020 року, тобто з 02 серпня 2020 року директор Українського науково-дослідного інституту спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України не був для позивача ані безпосереднім керівником, ані начальником.

Рішенням суду першої інстанції позов задоволено частково, визнано протиправним і скасовано наказ про виключення позивача зі списків особового

складу, поновлено його у списках особового складу та грошовому забезпеченні, а також стягнуто середнє грошове забезпечення за час вимушеного прогулу. Суд апеляційної інстанції змінив розмір середнього грошового забезпечення, що підлягало стягненню, у іншій частині рішення суду першої інстанції залишив без змін.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив частково, скасував рішення судів попередніх інстанцій у частині задоволених позовних вимог та ухвалив нове рішення. Суд змінив дату виключення позивача зі списків особового складу з 08 вересня 2020 року на 29 вересня 2020 року, а в решті рішення судів попередніх інстанцій залишив без змін.

ОЦІНКА СУДУ

У разі якщо наказ про звільнення з військової служби є чинним, однак військовослужбовця виключено зі списків особового складу під час його тимчасової непрацездатності, належним способом захисту порушеного права є зміна дати виключення зі списків особового складу на перший день після закінчення періоду непрацездатності, а не поновлення військовослужбовця на військовій службі чи у списках особового складу.

Виключення військовослужбовця зі списків особового складу до закінчення його тимчасової непрацездатності суперечить вимогам закону. Водночас наказ про звільнення з військової служби та наказ про виключення зі списків особового складу є різними за своєю правовою природою індивідуальними актами: перший визначає підставу звільнення, а другий має процедурний характер і визначає лише дату закінчення проходження військової служби.

Посилаючись на правовий висновок Великої Палати Верховного Суду, викладений у постанові від 15 вересня 2020 року у справі №205/4196/18, Верховний Суд зазначив, що у випадку порушення гарантії щодо заборони звільнення під час тимчасової непрацездатності негативні наслідки такого порушення усуваються шляхом зміни дати звільнення (виключення зі списків особового складу) на перший день після закінчення періоду непрацездатності, а не шляхом поновлення особи на службі. Оскільки наказ про звільнення позивача з військової служби залишався чинним і не був предметом спору, підстав для його поновлення у списках особового складу та стягнення середнього грошового забезпечення за час вимушеного прогулу не було.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 01 червня 2026 року у справі №640/27112/20 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137041255>

IV. ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПИТАННЯ

4.1. Про строк звернення до суду у справах щодо виплати всіх сум, належних працівникові при звільненні

Якщо спір стосується виплати всіх сум, належних особі при звільненні, тримісячний строк звернення до суду, визначений частиною другою статті 233 КЗпП України, починає перебіг із дня отримання працівником письмового повідомлення про суми, нараховані та виплачені при звільненні. Водночас відсутність у такому документі повної інформації про механізм нарахування окремих складових грошового забезпечення не означає, що перебіг цього строку розпочнеться лише після отримання відповіді на адвокатський запит чи інший інформаційний запит. Особа повинна діяти добросовісно та активно реалізовувати своє право на судовий захист, а час, необхідний для отримання додаткової інформації, включається до загального тримісячного строку звернення до суду

25 червня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Особа_1 на ухвалу Харківського окружного адміністративного суду від 17 листопада 2025 року та постанову Другого апеляційного адміністративного суду від 17 грудня 2025 року у справі № 520/25416/25 за позовом Особа_1 до Аварійно-рятувального загону спеціального призначення Головного управління ДСНС України у Харківській області про визнання протиправною бездіяльності щодо ненарахування та невиплати грошового забезпечення та зобов'язання здійснити його перерахунок і виплату.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач звернувся до суду з позовом про визнання протиправною бездіяльності аварійно-рятувального загону ДСНС щодо ненарахування та невиплати грошового забезпечення у належному розмірі, а також про його перерахунок за 2020-2023 роки. Позивач вказував, що про застосування неправильного механізму розрахунку грошового забезпечення він дізнався лише після отримання відповіді на адвокатський запит, а тому вважав, що саме з цього моменту повинен обчислюватися тримісячний строк звернення до суду.

Суд першої інстанції залишив без розгляду позов у частині вимог за період з 19 липня 2022 року до 19 травня 2023 року, оскільки дійшов висновку про пропуск позивачем строку звернення до суду. Апеляційний суд залишив рішення суду першої інстанції без змін.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до частини другої статті 233 КЗпП України у справах про виплату всіх сум, належних працівникові при звільненні, позов може бути поданий протягом трьох місяців із дня одержання письмового повідомлення про суми, нараховані та виплачені при звільненні.

Грошовий атестат є письмовим повідомленням про суми, нараховані та виплачені працівникові при звільненні, з яким частина друга статті 233 КЗпП України пов'язує початок перебігу тримісячного строку звернення до суду. Водночас якщо для звернення до суду особі необхідно отримати додаткову інформацію про складові чи механізм розрахунку грошового забезпечення, така інформація має бути витребувана у межах цього самого тримісячного строку, а не після його фактичного спливу.

Суд наголосив, що пасивна поведінка особи після отримання грошового атестата не може створювати необмежений у часі період для звернення із запитом про надання додаткової інформації та фактично подовжувати строк звернення до суду. Законодавець визначив тримісячний строк як період, протягом якого звільнена особа повинна як отримати необхідні відомості, так і, за потреби, реалізувати право на судовий захист. Оскільки позивач без поважних причин тривалий час не вчиняв жодних дій для одержання необхідної інформації, підстав для поновлення строку звернення до суду не було.

Верховний Суд також зазначив, що застосування наслідків пропуску процесуального строку за таких обставин не порушує право особи на доступ до правосуддя, а відповідає принципу юридичної визначеності та забезпечує баланс між правом на судовий захист і необхідністю дотримання встановлених законом процесуальних строків.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 25 червня 2026 року у справі №520/25416/25 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137708713>

Огляд судової практики Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР, за червень 2026 року / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного адміністративного суду департаменту аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду; управління забезпечення роботи судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів секретаріату Касаційного адміністративного суду Апарату Верховного Суду. Київ, 2026. – 35 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

supreme.court.gov.ua

fb.com/supremecourt.ua

t.me/supremecourtua

@supremecourt_ua

x.com/supremecourt_ua

so.supreme.court.gov.ua